

Bijzonder gebruik van poko's

(door Jan L. Verhoeven; uit: Perfinpost nr. 103, december 2012)

Betaald antwoord

Het was vroeger, meer dan tegenwoordig, gebruik om bij schriftelijke correspondentie een postzegel of een gefrankeerde envelop bij te sluiten voor een antwoordbrief. Vooral bij correspondentie met iemand die men nog niet zo goed kent of bij zakelijke contact, speciaal bij commerciële acties. Zie Afb.1 voor zo'n voorbeeld van een betaald antwoord brief.

De transportonderneming Wijs Muller & Co. vervoerde regelmatig producten voor de firma Electrolux. Daarbij zijn transportformulieren te overleggen. Electrolux kreeg de beschikking over ongebruikte enveloppen van Wijs Muller en adresseerde deze aan zich zelf en frankeerde vooraf met de Poko machine. De postzegels werden daarom geperforeerd met de Poko EL.

Afb.1 Een gebruikte antwoord envelop van de firma Electrolux.

De enveloppen werden daarna in een andere envelop opgezonden naar Wijs Muller om bijvoorbeeld een vrachtbrief, ontvangstbewijs, of iets dergelijks terug te zenden aan Electrolux.

Veelal hebben dit soort enveloppen een verticale middenvouw, ook deze, ze werden namelijk in gevouwen toestand ingesloten. Wijs Muller verzond de envelop, nu met inhoud, retour naar Electrolux.

Niet altijd werd van zo'n service gebruik gemaakt en komt men ongebruikte respectievelijk ongestempelde zegels tegen, op betaald antwoord enveloppen, ook Poko's. (Zie Afb.2)

Afb.2 Een ongebruikte betaald antwoord envelop van NOG.

Bij het opzenden van losse zegels van gebruikers van de Poko-machine aan hun verschillende relaties, dient men wel de watertoevoer van de Poko-machine te blokkeren anders plakt de zegel op het tafeltje van de machine vast. Dit is een van de redenen van het voorkomen van Poko's met een originele gomlaag. Het kwam natuurlijk ook voor dat men de zegels van ongebruikte betaald antwoord enveloppen afweekte en weer gebruikte voor frankering van de eigen brieven en kaarten.

Voorkomende afstempelingen van Poko 's van andere dan de vestigingsplaats van de Poko-gebruiker is hierdoor te verklaren.

Afwijkende afstempelingen bij banken (bijvoorbeeld CCB), verzekeringsmaatschappijen (bijvoorbeeld AL) en EL komen veel voor.

Oneigenlijk gebruik

Vooral Electrolux is nogal actief geweest met het opzenden van de retourfrankering, zowel op poststuk als los. De vierzijdige roltanding zegel van 1½ cent komt opvallend veel ongestempeld voor. Zonder gom maar ook met gom, waarbij men niet kan spreken van postfris, want ze zijn bijvoorbeeld geperforeerd, misschien is 'Pokofris' een betere omschrijving. (zie Afb.3) .

Afb.3 Ongestempeld

Ik ben onlangs in het bezit gekomen van twee briefkaarten van radio technisch bureau Willofoon, beide met 4 zegels van 1½ cent met de Poko EL. Samen betekent dit 6 cent, terwijl het tarief voor briefkaarten 5 cent was. Deze twee briefkaarten zijn dus beide met 1 cent over gefrankeerd. Wat zou dat, want men kreeg de zegels toch voor niets!

Ze zijn afgestempeld op 13 en 15 juli 1929 te Amsterdam en gezonden naar de firma Klooster in Krommenie-Assendelft. (zie Afb, 4 en 5).

Willofoon had waarschijnlijk veel contacten met Electrolux waar actie op moest volgen en gebruikte daarvoor de toegezonden frankeerzegels kennelijk niet.

Hier zien we dus een van de oorzaken van andere afstempelingen dan 's-Gravenhage, de vestigingsplaats van Electrolux. (zie hiervoor ook Afb.1). Dit gebruik is dus oneigenlijk, zoals de titel van dit hoofdstukje stukje aangeeft en dit geldt ook voor de briefkaart van Afb.6.

Ook bevinden zich dan zegels met een bepaalde perfin op een poststuk van een ander bedrijf. Dat kon dus illegaal zijn. Daar werd door de Postersijen niet op gelet. Dit facet van de zo geroemde beveiliging door perfin is daarom "niet waterdicht".

Hoe de zegels op beide briefkaarten zijn opgeplakt is bijzonder, ze zijn niet op de typische Poko-manier geplakt. Ze komen wel uit de Poko-machine gezien de Poko EL, maar zijn niet machinaal maar handmatig opgeplakt.

Afb.4 Niet met de Poko-machine maar handmatig opgeplakte Poko `s EL

Afb.5 Niet met de Poko-machine maar handmatig opgeplakte Poko's EL.

Overigens werden ook om andere redenen ongestempeld gebleven zegels opnieuw gebruikt. (zie Afb.6)

Afb.6 De firma G. van den Berg had een poststuk ontvangen van de Pokogebruiker GS, maar de zegel was ongestempeld gebleven. Het zegel werd afgescheurd en opnieuw gebruikt. Restanten van het oorspronkelijke poststuk zijn nog zichtbaar onder de postzegel.

Poko-manier van plakking

De 'typische Poko-manier van plakken' is te zien in Afb.7. Ook zegels met een liggend zegelbeeld, zoals alle cijferzegels, worden door de Poko-machine 'staand' geplakt. Het te frankeren poststuk moest op het tafeltje met de bovenkant daarvan tegen de zijkant van de Poko-machine worden gehouden waardoor de staande Wilhelminazegels rechtop werden geplakt. De Poko-machine gaat uit van de vorm van de zegel en kan geen zegelbeeld herkennen. Wel kan de waarde van de zegels door een schuif op 7 verschillende waarden worden ingesteld.

Bij het fabriceren van de rollen zegels heeft men kennelijk niet zo goed nagedacht. Als men de cijferzegels andersom zou hebben opgerold wordt bij het houden van de rechter zijkant van het poststuk tegen de machine deze 'leesbaar' horizontaal opgeplakt. (Zie Afb.8)

Afb.7 De typische staande Poko-plakking van zegels met een horizontaal zegelbeeld.

Afb.8 Een Poko VDB met horizontaal zegelbeeld horizontaal geplakt, maar op z'n kop.